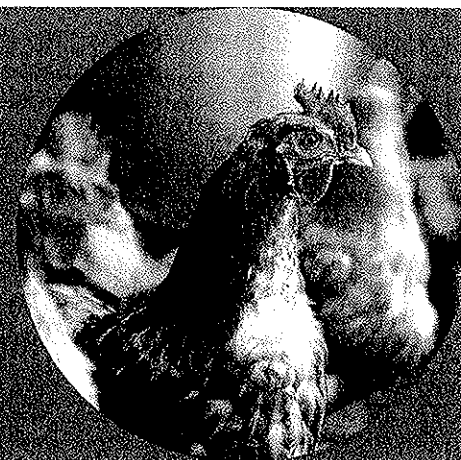

Goede kennisinfrastructuur belangrijk voor de pluimveesector

P. van Horne, C. van Wageningen en W. Baltussen

LEI
WAGENINGEN UR

Inleiding

Voor de pluimveesector hebben de brancheorganisaties OVONED (legpluimveekolom) en PLUIMNED (pluimveevleeskolom) gezamenlijk een onderzoek- en innovatieprogramma opgesteld. De brancheorganisaties (BO's) werken samen met AVINED, die namens de beide BO's belast zal worden met de uitvoering van het programma. AVINED wil een verzoek tot verbindendverklaring indienen bij het ministerie van Economische Zaken (EZ), om zo het onderzoeksprogramma gezamenlijk door pluimveehouders gefinancierd te krijgen. AVINED wil *alle* pluimveehouders betrekken bij het organiseren van de financiering. Dat zijn dan niet alleen de leden van de bestaande organisaties NOP, NVP, ZLTO, LLTB, LTO-Noord en COBK. Ook de pluimveehouders die geen lid zijn van deze organisaties wordt een heffing opgelegd voor financiering van het onderzoeksprogramma. Een dergelijke heffing is mogelijk volgens artikel 165 van Vo. (EU) nr. 1308/2013 (zie de bijlage). Hierin wordt gesteld dat 'ook niet bij de organisatie aangesloten deelnemers die voordeel hebben bij deze activiteiten, de volle financiële bijdrage moeten betalen'.

Op verzoek van AVINED heeft LEI Wageningen UR een literatuurstudie gedaan naar het algemeen economisch belang van een goede kennisinfrastructuur voor de pluimveesector. Ook heeft het LEI een ex-antebeoordeling gegeven van het programma Onderzoek en Innovatie van de BO's OVONED en PLUIMNED.

Agrarische sector van groot belang voor de Nederlandse economie en werkgelegenheid
De agrarische sector in Nederland behoort tot de meest kennisintensieve en innovatieve in de wereld. Mede daardoor is de Nederlandse agrosector in staat geweest zich te ontwikkelen tot een zeer belangrijke exporteur van landbouwproducten (Berkhout en Vermeulen, 2015).

De toegevoegde waarde van het totale agrocomplex bedroeg in 2013 48 miljard euro (Verhoog, 2016). Dit is ruim 8% van het nationale totaal. Het totale agrocomplex genereerde in 2013 een werkgelegenheid van 600.000 arbeidsjaren, ofwel 8,5% van het nationale totaal (Verhoog, 2016). Het pluimveecomplex is opgebouwd uit de eier- en de pluimveevleessector. Hiertoe behoren naast de primaire productie (2.190 bedrijven met pluimvee) ook toeleveranciers (onder andere de mengvoerindustrie), de verwerking (eierpakstations en pluimveeslachterijen/pluimveevleesverwerkers) en de distributie. In 2013 was de toegevoegde waarde van het pluimveecomplex 3 miljard euro. De werkgelegenheid was 38.500 arbeidsjaren.

Landbouw in de Nederlandse context vraagt om blijvende innovatie en kennisontwikkeling

De Nederlandse landbouw is kennisintensief en technologisch zeer ontwikkeld (OECD, 2015). Voor het handhaven van een goede positie van de Nederlandse landbouw is voortdurend innovatie en versterking nodig. Naast de economische betekenis is het wettelijk om de sociale acceptatie, voedselveiligheid en bescherming van het milieu verder te verbeteren. Innovatie en kennisontwikkeling spelen hierbij een belangrijke rol. De term 'Leven Lang Leren' is ook voor de agrarische sector van toepassing, omdat de maatschappij/overheid en de markt/consumenten sneller dan ooit aan verandering onderhevig zijn (Kortstee et al., 2011). Dit vraagt ook de nodige scholing en training van (toekomstige) agrarische ondernemers op het gebied van maatschappelijk verantwoord en marktgericht ondernemen.

De belangrijke rol van innovatie en kennis is ook in internationaal onderzoek aangetoond. EU SCAR (2012) geeft bijvoorbeeld aan dat innovatie niet alleen ten goede komt van de innovatoren zelf:

---

ook toekomstige innovators, bedrijvencusters en de economie als geheel profiteren ervan in de vorm van een betere concurrentiepositie en op langere termijn hogere inkomens en meer werkgelegenheid. Uiteraard kan er alleen maar van een zogenoemde 'kennis spillover' sprake zijn, als ondernemers de kansen benutten die door onderzoek gecreëerd worden (Audretsch en Keilbach, 2005). In een 'informatie-rijke omgeving' is de kans hierop groter. Vooral onder omstandigheden van snelle verandering is onderzoek en ontwikkeling (R&D) een belangrijk element van economische groei (Edworthy en Wallis, 2009).

Innovatie en kennisverspreiding noodzakelijk voor de Nederlandse veehouderij

Innovatie en kennisontwikkeling heeft bijgedragen aan de sterke internationale status van de Nederlandse veehouderij. De productiviteit van de veehouderij behoort tot de hoogste in de wereld en de kostprijs is concurrerend ten opzichte van de meeste andere landen (zie bijvoorbeeld Hoste, 2013; Van Horne en Bondt, 2014; Van Horne, 2014 en Rabobank, 2016). Dat alles ondanks de strikte wet- en regelgeving en vergaande maatschappelijke eisen ten aanzien van dierenwelzijn, diergezondheid, voedselveiligheid en volksgezondheid. Een schil van toeleverende en verwerkende bedrijven met een sterke innovatie en een internationale focus heeft zich ontwikkeld rondom de primaire sector. De toegevoegde waarde aan de Nederlandse economie van deze bedrijven is ruim 2 keer zo groot als dat van de primaire sector en de werkgelegenheid ruim 1,6 keer (LEI Wageningen UR, 2015). Voor deze schil is de aanwezigheid van een primaire veehouderij essentieel. Ook in de komende jaren zullen de maatschappelijke eisen verder toenemen en wordt de internationale concurrentie nog groter. Voor de Nederlandse veehouderij blijft voortdurende innovatie en kennisontwikkeling van belang om te kunnen voortbestaan.

Avv maakt collectieve innovatie mogelijk
Veehouderijbedrijven in Nederland zijn veelal relatief kleine ondernemers. Deze hebben individueel onvoldoende financiële middelen voor innovatie en kennisontwikkeling. Daarnaast liggen de baten van deze innovaties en kennisontwikkeling meer bij de veehouderij als geheel (of een sector daarbinnen) dan bij een individuele veehouder. Dit is typisch een situatie van het zogenaamde 'free rider'- of vrijbuitersprobleem (Baumol, 2004): mensen maken gebruik van een goed of dienst zonder ervoor te betalen of bij te dragen aan de instandhouding ervan. Dit geldt dan voor alle individuele veehouders, zodat uiteindelijk niemand meedoet en er geen innovaties

en kennisontwikkeling meer plaatsvinden. Om de innovaties en kennisontwikkeling te blijven realiseren die nodig zijn voor een internationaal concurrerende veehouderij, is daarom een collectief van bedrijven nodig waarin alle bedrijven meedoen. Een algemeenverbindendverklaring (avv) is een geschikte oplossing om dit 'free rider'-gedrag te voorkomen.

Kennis en innovatie van wezenlijk belang voor de pluimveehouderij

Voor de Nederlandse pluimveehouderij zijn innovatie en kennisontwikkeling specifiek van belang voor de maatschappelijke acceptatie ten aanzien van dierenwelzijn, import van veevoergrondstoffen, diergezondheid, voedselveiligheid, volksgezondheid, klimaat en milieubelasting (Stichting Fonds voor Pluimveebelangen, 2008). Een voorbeeld is het thema dierenwelzijn, dat nationaal en internationaal een steeds belangrijker rol gaat spelen. Het achterwege laten van ingrepen, zoals snavel behandelen, vraagt een nieuwe optimalisatie van diermanagement, huisvesting, voerkwaliteit en ketenmanagement om de risico's in te perken. Innovatieve huisvestingssystemen zijn nodig, waarin dierenwelzijn (lichamelijke ontwikkeling, locomotie, botkwaliteit), milieu-impact (zoals fijnstof, geur, ammoniak) en economische haalbaarheid optimaal zijn afgewogen. De afgelopen jaren heeft de Nederlandse pluimveesector al stappen gezet op weg naar integrale oplossingen. Een voorbeeld hiervan is het project 'Breeders in Balance', waarbij gezocht wordt naar een integraal huisvestings- en managementsysteem voor vleeskuikenouderdieren met aandacht voor dierenwelzijn, milieu, diergezondheid, antibioticagebruik en reproductie. Op termijn kan de Nederlandse pluimveesector zich met dergelijke systemen onderscheiden van het buitenland, om daarmee de afzet en exportpositie te kunnen behouden.

Beoordeling van het programma Onderzoek en Innovatie van de pluimveebrancheorganisaties

Op basis van literatuur en bestaande inzichten kan geconcludeerd worden dat een goede kennisinfrastructuur van wezenlijk belang is voor een levensvatbare en concurrerende pluimveesector. De vraagstukken in de sector gaan de financiële en organisatorische mogelijkheden van individuele bedrijven te boven. Dit is zeker van toepassing in de pluimveesector, die gekenmerkt wordt door vele, kleine ondernemingen (veelal familiebedrijven). De oplossing moet gezocht worden in een collectieve aanpak waarbij de vraagstukken gelijktijdig worden aangepakt.

OVONED en PLUIMNED hebben gezamenlijk een programma voor onderzoek en innovatie opgesteld. Dit programma loopt van 2016 tot en met 2020 en gedurende deze periode wordt onderzoek uitgevoerd op het vlak van diergezondheid, dierenwelzijn, voedselveiligheid, volksgezondheid en vermindering van milieu-emissies. Al deze onderwerpen zijn relevant en van belang voor alle ondernemers. Volgens de huidige planning wordt een deel van het onderzoek in PPS-verband uitgevoerd en ook wordt een deel van het onderzoek uitgevoerd in samenwerking met private bedrijven (bijvoorbeeld veevoerleveranciers, of slachterijen) of brancheorganisaties (bijvoorbeeld Nepluvi of Nevedi). Hierdoor wordt de bijdrage voor collectieve financiering vanuit de primaire sector verlaagd.

Het programma voor onderzoek en innovatie in de pluimveesector voldoet aan de criteria om een bijdrage aan het algemeen economisch belang te leveren (zie de bijlage met de tekst uit artikel 165 van EU 1308/2013). Veel projecten in het programma zijn subsector- en ketenoverschrijdend en komen zodoende ten goede aan alle pluimveehouders. Door de collectieve aanpak zal het onderzoek de technische en economische mogelijkheden van een individuele pluimveehouder overstijgen. Doordat een aantal projecten meerjarig zijn, kan getoetst worden of resultaten over jaren consistent zijn (in de legsector worden dieren langer dan een jaar gehouden) en kunnen seizoenseffecten (vooral relevant voor de vleeskuikensector met allerlei invloeden van temperatuur en ventilatie) onderzocht worden.

Het onderzoeksprogramma is verdeeld over de volgende verschillende thema's: diergezondheid/dierenwelzijn, voedselveiligheid/volksgezondheid en vermindering milieu-emissies. In de verdeling van het budget neemt het thema diergezondheid (inclusief dierenwelzijn) meer dan de helft voor haar rekening. De sectororganisaties NOP en NVP geven aan dat dit een bewuste keuze is gebaseerd op raadpleging in bestaande commissies en in de achterban. Een goede diergezondheid is namelijk een basisvoorwaarde voor een goede productie en een hoog niveau van dierenwelzijn. De sectororganisaties NOP en NVP geven duidelijk aan dat alle resultaten van onderzoek gepubliceerd worden en dat via actieve communicatie vanuit de BO's alle pluimveehouders bereikt kunnen worden. Ook de niet-georganiseerde pluimveehouders krijgen de mogelijkheid mee te praten over de onderzoeksagenda. Dit kan plaatsvinden via bijvoorbeeld inloopavonden of via een internetforum.

Op basis van het voorliggende programma voor onderzoek en innovatie in de pluimveesector wordt door het LEI geconcludeerd dat de opzet voldoet aan het criterium dat een bijdrage wordt geleverd aan het algemeen economisch belang voor alle marktdeelnemers in de pluimveesector. Via collectieve financiering zal het programma, bij adequate uitvoering, het kennis- en innovatieniveau van de gehele sector verhogen. Het is dus gerechtvaardigd dat bedrijven die niet zijn aangesloten bij de sectororganisaties, een financiële bijdrage leveren.

Conclusie

De Nederlandse pluimveesector zorgt voor een duidelijke toegevoegde waarde (3 miljard euro), levert een bijdrage aan werkgelegenheid (38.500 arbeidsjaren) en aan de Nederlandse export. De sector produceert een hoogwaardig product met een relatief lage milieubelasting. Door steeds strengere regelgeving en steeds hogere eisen van afnemers, consumenten en burgers blijven kennis en innovatie belangrijk om de huidige vooraanstaande positie te handhaven. Het programma voor onderzoek en innovatie van de pluimveebanchorganisaties biedt, bij de juiste uitvoering, de gehele sector de mogelijkheid om het kennis- en innovatieniveau te verbeteren. Collectieve financiering van dit onderzoek is verantwoord omdat alle pluimveehouders de beschikking krijgen over de resultaten en deze kunnen toepassen in hun bedrijfsvoering.

Literatuur

- Audretsch, D.B. en M. Keilbach, 2005. *The Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship*. Indiana University and the Division of Entrepreneurship, Growth and Public Policy at the Max Planck Institute of Economics, 66 pp.
- Baumol, W.J., 2004. 'Welfare Economics and the Theory of the State'. In Rowley, C. & F. Schneider (Eds.). *The Encyclopedia of Public Choice*. Springer US, pp. 937-940.
- Berkhout, P en H. van der Meulen (red), 2015. *Landbouw-Economisch Bericht 2015*. Den Haag, LEI Wageningen UR, via www.landbouweconomischbericht.nl.
- Edworthy, E. en G. Wallis, 2009. *Research and development as a value creating asset*. OECD, gepubliceerd als www.oecd.org/std/productivity-stats/37528523.pdf.
- EU SCAR, 2012. Standing Committee on Agricultural Research (SCAR). *Agricultural knowledge and innovation systems in transition – a reflection paper*. Brussels.
- Hoste, R., 2013. *Productiekosten van varkens. Resultaten van InterPIG over 2011*. LEI-rapport 2013-030, LEI Wageningen UR, Den Haag.
- Kortstee, H., N. Hamers-van den Berkmortel, K. de Grip, H. Hermans, B. Smit, R. Stokkers en M. de Vlas, 2011. *Een leven lang leren. Voortdurende ontwikkeling van ondernemerscompetenties in kenniscoalities*. Den Haag, LEI-rapport 2011-069.
- LEI Wageningen UR, 2015. *Landbouw-Economisch Bericht 2015*. LEI Wageningen UR, Wageningen (www.landbouweconomischbericht.nl/2015-hoofdstuk-3.html).
- OECD, 2015. *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in the Netherlands*. OECD Food and Agricultural Reviews, OECD Publishing, Paris (<http://dx.doi.org/10.1787/9789264238473-en>).
- Rabobank, 2016. *Rabobank cijfers & trends, branche-informatie melkveehouderij*. Rabobank, Utrecht (www.rabobankcijfersentrends.nl/index.cfm?action=branche&branche=Melkveehouderij).
- Stichting Fonds voor Pluimveebelangen, 2008. *Toekomstvisie pluimveehouderij 2015-2020*. Stichting Fonds voor Pluimveebelangen, Zoetermeer.
- Van Horne, P.L.M. en N. Bondt, 2014. *Competitiveness of the EU poultry meat sector. International comparison base year 2013*. LEI-rapport 2014-041, LEI Wageningen UR, Wageningen.
- Van Horne, P.L.M. en N. Bondt, 2014. *Competitiveness of the EU egg sector. International comparison base year 2013*. LEI-rapport 2014-038, LEI Wageningen UR, Wageningen.
- Verhoog, D., 2016. *Het Nederlandse agrocomplex 2015*. LEI rapport 2016-006. LEI Wageningen UR, Wageningen.

Bijlage

Artikel 165 van Vo. (EU) nr. 1308/2013 luidt: Indien de voorschriften van een erkende producentenorganisatie, een erkende unie van producentenorganisaties of een erkende brancheorganisatie krachtens artikel 164 worden uitgebreid en de activiteiten waarop die voorschriften van toepassing zijn, van algemeen economisch belang zijn voor marktdeelnemers wier activiteiten met de betrokken producten verband houden, kan de lidstaat die de erkenning heeft verleend nadat zij alle relevante belanghebbenden heeft geraadpleegd, besluiten dat ook niet bij de organisatie of de unie aangesloten individuele marktdeelnemers of groepen die voordeel hebben bij deze activiteiten, de volle financiële bijdrage die de leden betalen of een gedeelte daarvan aan de organisatie of de unie moeten betalen, voor zover die financiële bijdragen bestemd zijn voor de kosten die rechtstreeks uit de betrokken activiteiten voortvloeien.

Contact

LEI Wageningen UR	Peter van Horne
Postbus 29703	Econoom pluimveehouderij
2502 LS Den Haag	T +31 (0)317-484645
www.wageningenUR.nl/lei	E peter.vanhorne@wur.nl

C2016-059